

Skyddsåtgärder inom vård och omsorg

Riktlinje

Fastställt av	Verksamhetschef Hälso- och sjukvård Vård och omsorgsförvaltning
Datum för fastställande	2023-03-10
Giltighetstid	Tills vidare, första översyn 2024-09 10(18 månader från fastställandet)
Ansvarig funktion	MAS MAR vård och omsorgsförvaltning
Diarienummer	VON-2023-00023-5.
Målgrupp	Vård- och omsorgsförvaltning

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	3
1.1	Syfte.....	3
1.2	Mål.....	3
2	Olika skydds- och begränsningsåtgärder.....	3
2.1	Nödrätten.....	3
2.2	Tvångs-, begränsnings- och skyddsåtgärder	3
	2.2.1 Tvångsåtgärd	4
	2.2.2 Begränsningsåtgärd	4
	2.2.3 Skyddsåtgärd	4
3	Samtycke.....	4
4	Rapporteringskyldighet enligt Lex Maria, Lex Sarah.....	5
5	Dokumentation	5
6	Bilagor	5

1 Inledning

1.1 Syfte

Syfte med Riktlinjen för skyddsåtgärder inom vård och omsorg i Sundsvalls kommun är att säkerställa att vård- och omsorgstagare inte begränsas utan samtycke och inventering av alternativa lösningar. Syftet är att bedriva verksamhet utan tvång- och begränsningar.

1.2 Mål

Målsättningen är att skapa tydlighet för att bedriva verksamhet utan tvång och begränsning.

Varje medborgare är enligt Regeringsformen grundlagsskyddad mot frihetsberövande och andra frihetsinskränkningar. Frihetsberövande avses i huvudsak att mot någons vilja beröva dennes rörelsefrihet.

Undantag från skyddet kan endast förskrivas i lag. Exempel på dessa lagar är:

- LVM - vård av missbrukare i vissa fall (1988:870)
- LVU – särskilda bestämmelser om vård av unga (1990:52)
- LPT – psykiatrisk tvångsvård (1991:1 129) (ÖPT Öppen psykiatrisk tvångsvård)
- SmL – smittskyddslagen (2004:168)
- LRV Lagen om rättspsykiatrisk vård (1991:1129) (ÖRV Öppen rättspsykiatrisk vård)

2 Olika skydds- och begränsningsåtgärder

2.1 Nödrätten

Skyddet mot frihetsinskränkning kan upphävas genom nödrättslagen (24 kap. 4§ BrB). Den innebär att handla i nöd för att avvärja fara för liv eller hälsa. Nödrätten får inte ligga till grund för rutinmässiga ingripanden, utan kan bara användas i akuta situationer. Nödrätten kan gälla exempelvis om man hindrar vård- och omsorgstagaren från att kasta sig ut från ett fönster, att ensam ta sig fram i trafiken eller gå vilse. Nödrätten får inte tillämpas rutinmässigt eller för att täcka exempelvis brist på personal.

Det får avgöras från fall till fall om situationen är sådan att nödrätten ger möjlighet för personalen att till exempel förhindra att vård- och omsorgstagaren lämnar boendet. Om nödrätten används ska avvikelse skrivas för att pröva om nödrätten var rätt använd samt komma fram till annan insats för att förhindra den uppkomna faran för den vård- och omsorgstagaren eller annan.

2.2 Tvångs-, begränsnings- och skyddsåtgärder

Kommunens verksamheter arbetar enbart efter Hälso- och sjukvårdslagen (HSL), Lagen om särskilt stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) samt Socialtjänstlagen (SOL) som

alla bygger på frivillighet. Självbestämmanderätten ger vård- och omsorgstagaren rätten att tacka nej till erbjudna insatser, det gäller även för vård- och omsorgstagare med kognitiv funktionsnedsättning.

2.2.1 Tvångsåtgärd

Att utföra en åtgärd mot vård- och omsorgstagarens vilja, är att se som tvångsåtgärd. Tvångsåtgärd kan exempelvis vara att tvinga någon att duscha eller att låsa in någon i ett rum. Tvångsåtgärder får inte ske inom kommunens vård och omsorgsverksamheter.

2.2.2 Begränsningsåtgärd

Begränsningsåtgärd sker utan samtycke och kan exempelvis vara brickbord på rullstol, att låsa in en vård- och omsorgstagares nikotinprodukter eller hindra denne från att gå in i ett rum. Begränsningsåtgärder får inte ske inom vård och omsorgsverksamheter.

2.2.3 Skyddsåtgärd

Teambedomning ska ligga till grund för att möjliggöra aktuell skyddsåtgärd, samt inhämtat samtycke från vård- och omsorgstagaren. Skyddsåtgärd sker med syfte att skydda, stödja, hjälpa eller aktivera denne. Det kan exempelvis vara brickbord på rullstol, att låsa in en vård- och omsorgstagares nikotinprodukter eller hindra denne från att gå in i ett rum. Vård- och omsorgstagaren kan återkalla samtycket när som helst.

Det finns inget stöd i lagstiftningen för att använda skyddsåtgärder för att förhindra fall, eller att tvinga vård- och omsorgstagaren kvar mot dennes vilja.

3 Samtycke

Ett samtycke från vård- och omsorgstagaren ger möjligheten att använda sig av skyddsåtgärder.

Samtycke kan endast lämnas av vård och omsorgstagaren själv. Personer med kognitiv nedsättning har inte alltid förmåga att uttrycka sitt samtycke utan kan visa genom sina reaktioner hur de upplever åtgärden. Detta får i sådana fall vara vägledande för ställningstagandet om huruvida samtycke föreligger eller inte. Inhämtande av samtycke ska alltid föregås av information till vård- och omsorgstagaren om vad åtgärden/åtgärderna avser. Anhöriga, god man eller förvaltare kan inte samtycka eller kräva att socialtjänsten eller hälso- och sjukvården ska använda skyddsåtgärder. Anhöriga kan dock vara en viktig informationskälla kring vård- och omsorgstagarens inställning till skyddsåtgärder.

Ett samtycke gäller inte för all framtid utan en vård- och omsorgstagare kan när som helst återkalla sitt samtycke. För skyddsåtgärder krävs inhämtande av samtycke vid varje användningstillfälle, t.ex. fråga om brickbord vid varje måltid
Samtycke ska dokumenteras i journal. Vid tillfällena när vård och omsorgstagaren inte ger sitt samtycke ska det dokumenteras i journal.

Olika typer av samtycke:

Uttryckligt:	Att personen aktivt antingen skriftligen eller muntligen eller genom t.ex. en jakande nick ger sitt samtycke till en viss åtgärd.
Konkluderat:	Personen agerar på ett sätt som underförstått visar att hen samtycker t.ex. genom att underlätta åtgärdens genomförande.
Presumerat:	Bygger på att den som vidtar åtgärden förutsätter att den är förenlig med personens vilja utan att samtycke kommit till uttryck.

4 Rapporteringsskyldighet enligt Lex Maria, Lex Sarah

All personal inom vård och omsorg är skyldig att rapportera avvikelser och missförhållanden
Avvikelse från överenskommen skyddsåtgärd (hälso och sjukvård) ska rapporteras till legitimerad personal och eller enhetschef. Missförhållande enligt Lex Sarah ska rapporteras i avvikelssystem enligt rutin, se HOS Personalwebb. För ytterligare handledning hur man använder systemet, se HOS Personalwebb.

5 Dokumentation

Legitimerad personal dokumenterar i HSL journal. Enhetschef ansvarar för att dokumentation av åtgärd finns tillgänglig för vård och omsorgspersonal. För ytterligare rutiner se HOS Personalwebb.

6 Bilagor

Rutin skydds- och begränsningsåtgärder